

ШЫҢ

СЭКП Тыва обкомунун болгаш Кызыл хооркомунун,
Тыва АССР-нин Дээди Советинин органы

1925 чылда
үндүрүлгөсү

1963 ч.
АПРЕЛЬ
19
ПЯТНИЦА
№ 93 (5497).

Өртөө 2 көп,

Колхозчулар, совхозтар ажилдакчылары, көдээ механизаторлар! Механизацияны, эртемниң чедиш-киннерин болгаш мурнакчы дуржулганы дидими-биле негтередиңер! Техниканы чүткүлдүг өөрениңер, эки ажыглап камнаңар!

(Май 1-ге СЭКП ТК-ның Кайгырылгандарында).

Кадр ажылчын

«КУШ-АЖЫЛДЫҢ БУДУРҮКЧҮЛҮҮН БЕДИДИРИНИҢ ДУГАЙЫНДА, ПУД ХӨМҮР ДАШ, ПУД ДЕМИР, ПУД ТАРАА БУРУЗУ ДЭЭШ БАЗА... БУГУ НИТИЛЕДЕГ, ОН-ОН, МИЛЛИОН-МИЛЛИОН КИЖИЛЕРГЕ АЖЫТТЫГ ОСКЕ-ДАА, ПРОДУКТУЛАР ДЭЭШ БУДУН АЖЫЛЧЫНАРНЫҢ ААР-БЕРГЕ АЖЫЛДЫ ШЫДАЖЫП ЭРТИП ТУРАС САГЫШ САЛЫШКЫНЫ КАЙДА-ТА ТЫПТЫП, ӨӨСКҮР ТУРАС БОЛДУР, КОММУНИЗМ ООН ЭГЕЛЭЭР». Дортен дорт чыл мурунда, баштайгы коммунисттик субботниктерге хамарыштыр «УЛУГ ЭГЕЛЭШКИН» деп болуңу суралгы амьдарыш Владимир Ильич Ленин ыңчаар бижээн. Ол Ленинниң чыгы амьдарыш айттыңан турар.

Улуг баштыңың болгаш башкының төртүңгөсү хуунден бээр 93 чыл онга болгаш Май 1-ге аялдар болуңуң куш-ажылчы ээлчекте турушаң, Улуг-Хемниң кежидер көвүрүг тузуңа ажалдар турар ажылчынар, Кызылдың энергетиктери, Кызыл-Хан шахтаның дагжылары болгаш республиканың үлетпүр черлериниң оске-даа коллективтериниң ажылчынары чаа өөрүңүг чедишкисерлиг болуп турар.

Кызылдың төп электри станциязының коллективни куш-ажылдык будурукчулугу бедап тургаш, электри энергиязын будуруңуң 4 айлардың планын хуусаа бетиле, апрель 6-ла 104 хуу күсеткен, 10-дан 15-ке чедир беш хонукта 364 муң киловатт-шак электри энергиязын херегелектерге берген. Көвүрүг тузуңуң ажылчынары илтиге-монга ажалдарыңа чаа технологияны шыңдатып, график бузуңар ийи ай хуусаалыг күселер амьдарыш 18 хонукта кылым дооскан. Амьдарыш будурукчулугу улам бедаптың, бар аргалары долу ажылааш, көвүрүгү ажылааш кирериниң хуусаалыг үш ай кызырарын шитпирээң.

Ол дээрге ук коллективтерде кадржаан будуун ажылчынарың — энергетиктериниң, монтажниктериниң, слесарыларның болуңуң херэңиң бузуңу мастери болуң берген мергежилди, бедак будурукчулугу ажыл-ижиниң түңеин, пландан ажыр эки шынарың хой продукцияны бээр дээш будуругу сагыш салымчыны-дыр.

Республиканың үлетпүр бузуруга бериле, завод, цех, тууд, мастерская бузуңуң боттарының мурнакчылары, хоочун ажылчын кадрлары бар. Электри станциязының көтөлүгө И. Г. Баранов, М. С. Тарасенко, В. В. Арамов, турбина цехинде Н. Р. Чернышев болгаш оске-даа ажылчынар коллективни «гардианы» — ажыл-ишке болгаш амьдарыш, алдар-хундуңуңа чаалаң алган. Олар будуруга үш малаарда ажалдап, байлак дуржулганы шыңдатып ал, амьдарыш амьдарыш олар дуржулганы дамчыта берип, анаа ажылчылар улуг мааниниң чедир депшиң келген.

Оларны — кадржаан ажылчынарың ууртканы бригадалар коммунисттик куш-ажылдык бригадалың адым коллективте хамыкты муруң чедип алган. Хоочун ажылчынар, будуруга ийи чыгарткылары, үнелиг эгелекчиликтерин ийи деткичликтери болуп турар. Бригада будурукчулугу, комсомолдук мааниниң Владимир Арамов республиканың үлетпүр черлеринде коммунисттик куш-ажыл бригадаларының болгаш шамалчыларының өмүңүңден апрель 23-те Москва болуңу коммунисттик куш-ажылдык шамалчыларының Бүгү-эвил чөвүл хуралына киржип эрген чедип алганы таварыла эвес.

Чүк сөөртүңгөсүң тонна-километр талазы-биле чед чылдың онаагаларың ажыр күсүңдериң чолачылар Виктор Чудковин, Павел Орловский (Коммунал ажыл-агый министрствонуң ATK-зында), ээрбиң ийи чыл будуруга ийи ажал стажың кондигер Валентина Ивановна Попова (хлеб заводунда), хоочун шахтер Семён Смирнов, дуржулгалык дааранычылар Монгуш Биче-урут, Беллар-кис Комбу-оол, дашчы Оюн Казан, кичик илик кымырлың мастери Кертик-оол Хуректең чижиктиң хоочун амьдарыш кадрларың амьдарыш, адыр-сураа ам республикада билдинер.

Тыва индустрияны баштайгысы — Тыва даг-туг комбинаттың тузуңа амьдарыш кадрларың чаа улуг, интернационалдык отрядды бузуңуң. Степан Моураш, Монгуш Кара-оол, Владимир Вишняевский, Иван Солосенков болгаш оске-даа он-он мурнакчылар адал болуң. Олар улуг туудуңуң о-ло харымсалыг участкаларында бригада бузуңуң, ай, квартал онаагаларың чедишкисерин күсүңдериң хандырар турар.

Кадржаан амьдарыш чүтгө эки будуруга бериле эвес, ооң-биле кады идепкейлиг хой-ниятиңер, амьдарыш чептериниң чыдааларың, амьдарыштың турар кулачыларың илердериниң ий эки сумелекчиликтери болуп турар. Олар коллективте партия, профсоюз организацияларының, партия-кулачы контролонга дуулаар болуң-териниң дуулаачылары.

Куш-ажыл кижини алдарыңдар. Кизи болуңуң ниитиледе ажыкты кылып, будуруга амьдарыш-биле чортоаларың дээрзин хоочун мурнакчы амьдарыштарың амьдарыш көргүскен.

Улетпүр будуруга черлеринде партия, профсоюз организацияларының сорулгалы бола кадржаан мурнакчы амьдарыштарың байлак дуржулганың ниити коллективте чедишкисер болуңуң, оларның үнелиг эгелекчиликтери, чартыкчы саналдарың делгеп, будуруга ийи дидим шигээдирин чедип алыр ужуруң. Хоочун амьдарыш кадрларың эки үлөсү-чижиктери амьдарыш амьдарыш кижизиндерин боттүг чижек кылдар амьдарыш.

Амьдарыштың идепкейлиг кижизиндегизинге онза кичээңей салыр херек. Будуруга коллективни бузуңуң партияны политиктиң жижизиндегизин, будуруга-массалык хемчеглерни күштелдирер, коммунист турусуңуңуң моральдык дүрүмүңүңүң принциптерин оларның амьдарыштың, амьдарыштың амьдарыш үш шынары апарга турар кылдыр, кижизиндегизин амьдарыш ыңчаар чүткүргөңүң организастан чорудар херек.

Төрөң партияның ээлчектең сьеза болгаш пленуму бузуңу совет кижилерге улуг болуңуңуң. Адаа төлөпкү ужурамыда дээш куш-ажылчы болгаш политиктиң чаа көдүрүшүңүң чыдаң алпарган. Ыңчангаш СЭКП ТК-ның ам болуң май Пленумуңа республиканың үлетпүр будуруга коллективтериниң төлөпкү ужурамыда белеткээр төлөздө, май мурунуңуң куш-ажылчы ээлчек улам күштелдирер, социалисттик чарышты улам камбарыш чүтүлө.

Бистиң республикада

Часкы ажыл улам калбарган

КЫЗЫЛ-ЧЫРАА. (Телефон-биле). Чөөн-Хемчик районда Ленин аттыг колхозту тараамайлары часкы хову амьдарыш улам калбартың турар. Сөөлүг хүнерде 370 гектарны шыгың басырган, 435 гектарның хөрүңүн үлдүрөткөн.

Сөгөт болгаш Нөк-Терек хову турлагларында куш-ажылды шын организастан. Амьдарыш будуругу, кылган чүүлүң эки шынары дээш чарыш нижи бузуңу улам соруң кирип турар. Техниканы будурукчулугу ажылаар, хову амьдарыштың темпизин дүргөдир соруңга-биле элээн наш транспортыңары хары угаа үш онгы амьдарыш будуругу — аңдарар, илиригээр, дыггыг бастыгар кылдыр эде дерзин. Олардан баштай кирген үш агрегат 88 гектарны белетизин.

Механизаторлар хуралы

Эрткен ажыл-агый чылын түңе-вишаан, амгы сорулгалар дугайың өвүрүңуң механизаторлары тодаргай чүтүгөттөшкөн. Парток секретары эш Семис-оолдуң илеткениңден болгаш хуралга болгаш саналдардан техника даамың эвес, ош будурукчулугу ажылаваас чоруттар чамдык амьдарышларда ам-даа бары илерээн.

«Коммунисттик орук» колхозтуң уадуруңуң хынада чогуң амьдарыш, мында Адар-оол биле Отук-оол автомашинаның эрип баш-барып, кам чок илдеп турган. Шаңдыг чижиктер оске-даа амьдарышларда бар.

«Торгалыг» колхозтуң кукурузачы механизатору эш Эренгей часкы хову амьдарыш белеткениң организастан доозулганың белеткениңден, 150 гектар кукуруза шөлүңүң тектар буртуңден 380 центнер ногаан масса-ны өстүрүң алдың хүлөңгөн. Ол саналды «Коммунисттик орук» колхозтуң кукурузачы эш Аржай-оол болгаш өскелер-даа эткээн.

Часкы хову амьдарыш организастан, бедик агротехниктиң дендеде эртерин механизаторлар хүлөңгөн. Эки амьдарыштан 16 кижини Хунду-ле бижик база өртөкчү чүүлдер-биле шанаан.

Социалисттик чарыш

«Сүт-Хөл» совхозтуң Бора-Тайга салбарының амьдарышчылары усталабичилериниң кийгириңиңа каттыкшаң, көдээ амьдарыш продуктуларын көвүдир дээш күнениң нижи амьдарыш турарлар.

Бо чылдың бирги кварталында салбыр күрүңге 95 центнер эътти, 350 центнер сүтү дүжаар планын ажыр: эътти — 120 хуу, сүтү — 117 хуу күсеткен. Бо талазы-биле ийги кварталда онаалдарыңа база-ла ажыр күсүңдир дээш 100 ажыр амьдарыш чарыкчыларны, 600 ажыр ирчи-гештерин тускай семитизде тургу-ткан.

Төрүңү чүс баш малга онааштыр ан-не хой чаш малды алдыр дээш чарыш малчынарың аразында калбарган. Коммунист эш Н. Сергеевниң ууртканы хойжу бригада 1204 хой-нуг бүтү төрөң хурааныңарың мөңдү камгалар алган, Чечектиңде болгаш Шатта хойжулар чаа төртүңгөн 2092 хурааныңарың бүрүн камгалар алган. Төрөң 500 өшүңүң ажалларында база-ла чидиргөк.

Хойжуларын аразында төрөң хой бүрүңүңден-не бир хурааның алган М. Стүң-оол, 300 хойдан 301 хураган алган С. Шырап, 305 хойдан 311 хураган алган О. Адар-оол олар ышкы оске-даа мурнакчылар хей. Шем-Аксы, Ак-Даш болгаш Орта-Тал сүт-баран фермаларының малчынары 150 инетин бүтү бызыларын чидиргөк чокка ажаап алгылаан.

Салбырда сүт-баран фермалары сүт сааладыр эртен чылдың бирги кварталында турганыңдан көвүдөткөн. Мартың 25-ке чедир салбыр 560 центнер сүтү сагаш, 420 центнери күрүңге дүжааган. Саан-чылар О. Сортак, С. Кара, О. Омуг, Д. Сереш олар боттарыңа быжыктың инеттериниң бирээңден-не 350—500 кг чедир сүтү саап, чарыштың мурнакчылары бооп турарлар.

Орта-Талда сүт-баран фермазының амьдарыш коллективни коммунисттик куш-ажылдык фермазы деп атты чедип алган. Ак-Даш сүт-баран фермазы болгаш Баян-Чүртек хойжу бригада коммунисттик деп ат дээш демисежин турарлар.

М. НАНЧИР-ООЛ,
салбыр эргелекчизи.

Енисей аткаарлавышаан турар

ДИВНОГОРСК. (СЭТА-ның корр.). Красноярс ГЭС-тиң туудуңулары он талакы эриктиң онгарын чалдырды деп башкышының өрттеринде эргөкчөк чүтүлгө хемчөгө чедир бедакты уураң доосканар. Даштардан бүткөн аажок улуг ханалар хеминиң дүвүңүң улуг чүтүстөгүң дүй боопкан. Оларның аразында кончуг улуг ныймакта ам барык-ла бүдүн чартык миллион кубометр суг тургуңуң турар. Часкы үрлөшкөн эрткен соонда ол сугуң уңду сөрүдүрүп кааштар ужуруң. Ыңчалаа-да онаагалар көрдүңгөңдөн он-он муң кубометр хой сай-дашты чалдаашкыга төккөн. Ол чорук мынаштың камгалды тургускан. Ам сугуң уңду сөрүдүрүп дээш, часкы суг үрлөшкөн эрттерин манаарың чүтүлгө эвинде алпарган. Оң түңгөңдө чаа онгарын дүвүңгө амьдарыш ийи ай арте эгелээр.

Чехословак төлөөлөр Москвада

МОСКВА. (СЭТА). Совет Эвилелиниң камгалат министри Р. Л. Малаховскийниң чалааны-биле Чехословакия Социалистик Республиказының шериң төлөөлери албаның аяң-чоруун кылып, Москвада чедип белген. Төлөөлери ЧССР-ниң национал камгалат министри, армия генералы Богумир Ломексий баштап чоруру.

чурттап турган бажыңыңа келир (чуртка). Мында тургускан турсак-калдык самбырада: «Бо бажыңа В. И. Ленин 1897 чылдан 1898 чылда чедир чурттап турган» деп бижик каан. Бо дээрде дөрт өрөздүң бөдүң бажың. Ыңчалаа-да бажыңның ниити Ильичиниң чурттап турган үеинде хевирин хевээр тургусканы онза солуң. Улуг эвес мыш стода ажып каан номнар, кыры халышты керосин лампалар, ханаларда портреттер, бузуңа номнардык полкалар. Бир бузуңа мыш орун, шала кырында бөдүң чыдаңгар. Бо бүтүңүң көрүп турга манаа чурттап турган улуг, мыңчалаа-да бөдүң кижиле келир келги деп. Бажыңны өскө үш өрөздүңде Ильичиниң амьдарыш-биле холбашкан делгирлерини сагылап каан.

Ийги Бажың-музей Шумь хеминиң кыдында. Бо ираккы Сибирь сүрү-же Н. К. Крупская авазы-биле кады чедип келген В. И. Ленин бо бажыңга чурттап эгелээн. Бо бажыңга В. И. Ленин 1898 чылдың июльда көчүп келген, шөлүңгөңдөн төңгүзүң чедир чурттаан. Бирги бажыңга элдеп турган өрөзди бичи болганын да ө-бүлө-биле сымышпас алпарган, ыңчангаш Петрова деп херөөңгө тараачының бажыңны хөдөөлөп алганы ол деп. Музейниң директору Н. Д. Горюцкий тайылбырлады.

Бажың аяңың ол талазында бестека чыаң хем үңүгү-биле шыптына бээр. Ол дээрде Ильичиниң та-чурттап турган бажыңыңа келир (чуртка). Мында тургускан турсак-калдык самбырада: «Бо бажыңа В. И. Ленин 1897 чылдан 1898 чылда чедир чурттап турган» деп бижик каан. Бо дээрде дөрт өрөздүң бөдүң бажың. Ыңчалаа-да бажыңның ниити Ильичиниң чурттап турган үеинде хевирин хевээр тургусканы онза солуң. Улуг эвес мыш стода ажып каан номнар, кыры халышты керосин лампалар, ханаларда портреттер, бузуңа номнардык полкалар. Бир бузуңа мыш орун, шала кырында бөдүң чыдаңгар. Бо бүтүңүң көрүп турга манаа чурттап турган улуг, мыңчалаа-да бөдүң кижиле келир келги деп. Бажыңны өскө үш өрөздүңде Ильичиниң амьдарыш-биле холбашкан делгирлерини сагылап каан.

Ийги Бажың-музей Шумь хеминиң кыдында. Бо ираккы Сибирь сүрү-же Н. К. Крупская авазы-биле кады чедип келген В. И. Ленин бо бажыңга чурттап эгелээн. Бо бажыңга В. И. Ленин 1898 чылдың июльда көчүп келген, шөлүңгөңдөн төңгүзүң чедир чурттаан. Бирги бажыңга элдеп турган өрөзди бичи болганын да ө-бүлө-биле сымышпас алпарган, ыңчангаш Петрова деп херөөңгө тараачының бажыңны хөдөөлөп алганы ол деп. Музейниң директору Н. Д. Горюцкий тайылбырлады.

Бажың аяңың ол талазында бестека чыаң хем үңүгү-биле шыптына бээр. Ол дээрде Ильичиниң та-

Партийжи болгаш улусчу болуру — совет кино уран чүүлүңүң оруу

Кинематография ажылдакчыларының эвилелиниң оргкомитединиң пленуму

МОСКВА. (СЭТА). ССРЭ-ниң Кинематография амьдарышчыларының эвилелиниң оргкомитединиң пленуму бистиң кино уран чүүлүстүңүң белик иделгилерин болгаш уран-чечен мергежилдериниң айтырларың ийи хүнүңүң дүргүңүңа чүтүгөттөшкөн.

Кинону хөгжүдериңиң үндөсүн айтырлар пленумга чүтүгөттөшкөн. Идейлик турмуштарың тодаргай болурун, большевикчи идепкейлик болурун, буржуа идеологияга уаду болгаш уран-чечен чогаалдык оң илеришкисериниң уаду демиселег ирчишкисерлик болурун чогаалдык амьдарышчылар бузуңуң негезин. Ийи идеологияларны — социалисттик болгаш буржуа идеологияларның тай-был кыжа-хөлбө догулары болурун, мынаш дугайында болгаш хой-хой кижилерниң чүтүгөттөрүңа илереп турган.

Бистиң киноустуңуң социалисттик төрүмөл угу тодаргайлап турар партия болгаш улусчу чорук санал бергенериниң кичээңгөңүң төвөгүң турган.

Партияжи болгаш улусчу чоруктуң туугуңуң алаа-биле совет кино уран чүүлү болуңуң хөгжүдериңиң бүтүлө үе-чадаларында тилелегериниң

чалаан ап келген деп, кинорежиссер М. Ромм демдеглээн. Революстук кинематография эсаярлары, Эйзенштейнниң Пудовкинниң, Довженко-нуң тургускан чачылаары амгы үе-ниң мастеры улам-на коску, үе-түңгөңдүг кылдыр хөгжүдөр ужуру-луг деп, режиссер И. Хейфиц санаан. Алыс утка чүл дээр болза, кижилерге чырык ышкыш, чир чөм ышкыш, үн-нар агаар ышкыш эргөкчөк чүтүлгө кино-чүрүктүң тургузары болуң деп, чогаалчы Ю. Герман чүтүгөттөшкөн. Совет уран чүүлүң бүтү делегейге алдарык турары эң дээр өбүлө-чүүлөр социалисттик реализмин методу-биле тургустуңган деп, украин драматург А. Левада оонаан. Демдеглээн, кино амьдарышчыларының чамдык кезиниң практикамыга буржуа эстетиканың улаңымыңыңарның илереп турарыңа ол шит-пирли-биле уураңган.

Партия болза чогаалдык хевир-лерин, стильдерин, жанрларың хой язы болуру дээш туржун турар деп, кинонүң амьдарышчылары демдеглээн. Ыңчалаа-даа хоозун чарыкчы чорукка, идеялик болгаш уран-чечен утказы-биле шыңыттыңмай турар мыдаг чартыкчы чоруктарга партия уураңгың турар.

Бистиң кино уран чүүлүстүңүң идея талазы-биле аяң болурунун, дайыңгы улаңымыңың болурунун, уран-чечен болгаш буржуа идеология болгаш мергежилдериниң дугайында сагаш салыр херек деп, кино амьдарышчылары демдеглээн. «Кижилерниң улаң-болгашыңа салдар чедирериниң күжүңүң талазы-биле болгаш калбак улус массаларыңа хара тургаларың талазы-биле кино уран чүүлүң чүтү-даа денчигең чыдаваас деп, партияны болгаш чамдыктың удурутчуларыңниң литература база уран чүүлү амьдарышчылары-биле ужурамышкыңыңа Н. С. Хрущевтиң онааларың демдеглээн сатымыңа, олар боттарының чорук болуңуң бедак харымсалыңың дугайың чүтүгөттөшкөн.

Бистиң кино уран чүүлүстүңүң идея талазы-биле аяң болурунун, дайыңгы улаңымыңың болурунун, уран-чечен болгаш буржуа идеология болгаш мергежилдериниң дугайында сагаш салыр херек деп, кино амьдарышчылары демдеглээн. «Кижилерниң улаң-болгашыңа салдар чедирериниң күжүңүң талазы-биле болгаш калбак улус массаларыңа хара тургаларың талазы-биле кино уран чүүлүң чүтү-даа денчигең чыдаваас деп, партияны болгаш чамдыктың удурутчуларыңниң литература база уран чүүлү амьдарышчылары-биле ужурамышкыңыңа Н. С. Хрущевтиң онааларың демдеглээн сатымыңа, олар боттарының чорук болуңуң бедак харымсалыңың дугайың чүтүгөттөшкөн.

Партия болза чогаалдык хевир-лерин, стильдерин, жанрларың хой язы болуру дээш туржун турар деп, кинонүң амьдарышчылары демдеглээн. Ыңчалаа-даа хоозун чарыкчы чорукка, идеялик болгаш уран-чечен утказы-биле шыңыттыңмай турар мыдаг чартыкчы чоруктарга партия уураңгың турар.

Бистиң кино уран чүүлүстүңүң идея талазы-биле аяң болурунун, дайыңгы улаңымыңың болурунун, уран-чечен болгаш буржуа идеология болгаш мергежилдериниң дугайында сагаш салыр херек деп, кино амьдарышчылары демдеглээн. «Кижилерниң улаң-болгашыңа салдар чедирериниң күжүңүң талазы-биле болгаш калбак улус массаларыңа хара тургаларың талазы-биле кино уран чүүлүң чүтү-даа денчигең чыдаваас деп, партияны болгаш чамдыктың удурутчуларыңниң литература база уран чүүлү амьдарышчылары-биле ужурамышкыңыңа Н. С. Хрущевтиң онааларың демдеглээн сатымыңа, олар боттарының чорук болуңуң бедак харымсалыңың дугайың чүтүгөттөшкөн.

ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң кинематография талазы-биле куруне Оргкомитединиң даргазы А. Романов пленумга чүтүгөттөшкөн.

Совет Эвилелиниң Коммунисттик партиязының Төп Комитединге чагааны пленумнүң киржикчилери улуг көдүрүшкү-биле хүлөңгөн алган. Олар бүтү чурттуң кинематографияны өмүңүңдөн партияны Төп Комитединге кино уран чүүлүң хөгжүдөр дугайында доктамак кичээңгөңүң болгаш сагыш салымчыны дээш чурттиң дайымыңа өөрүң чедирериниң илереткен. Партияның болгаш чамдыктың удурутчуларың чамдыктың амьдарышчылары-биле чокта чаа болуңуң ужурамышкыңыңа кино уран чүүлүң улам мыдагы оудендегизин үнелет чептес ужуру-дузальг болгаш деп, чагаада чүтүгөттөшкөн.

Бистиң маалыңың үнелет төлөпкү болгаш коммунисттик тургускучу совет кижиниң бедик мергежилдерин дүгүлү турар чогаалдарың тургустуңуңа совет кинематография-тер бүтү күштерин, бул талантыңарың болгаш мергежилди бээр дээрзин пленумнүң киржикчилери партияны Төп Комитединге шыңытканың.

Пленумнүң ажылы доозулган.

БЭДЧ-ниң куускомунуң хуралы эгелээн

МОСКВА. (СЭТА). Бот-бодунга Экономиктиң дуулаажылга Чөвүлелиниң (БЭДЧ) Куускей комитетиниң бешки хуралы апрель 17-де Москвада эгелээн. БЭДЧ-ниң кежигүрүнүң чурттарың кады амьдарышчылары улам ийи калбарышчыны чүтүлгө айтырларың ол хуралда чүтүгөттөшкөн.

Хуралды киржикчилери: Болгарияның Улус Республиказының Министрлер Чөвүлелиниң Даргазының ораалакчысы С. Тодоров, Венг Улус Республиказының Министрлер Чөвүлелиниң Даргазының ораалакчысы А. Апро, Герман Демократтың Республиказының Министрлер Чөвүлелиниң Даргазының ораалакчысы В. Лей-

шнер, Мөөл Арат Республиказының Министрлер Чөвүлелиниң Даргазының бирги ораалакчысы Д. Моломжам, Польша Улус Республиказының Министрлер Чөвүлелиниң Даргазының ораалакчысы П. Ярошевич, Румын Улус Республиказының Министрлер Чөвүлелиниң Даргазының ораалакчысы А. Вирлэдяну, Совет Социалистик Республикаларының Эвилелиниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазының ораалакчысы М. Тесекко, Чехословак Социалистик Республиказының Чогаалчы Даргазының ораалакчысы О. Шимунек.

Хуралды Мөөл Арат Республиказының төлөөлөрчизи Д. Моломжам даргалап турар.

Чамгы үн-биле хүлөңгөн алган резолюцияны хуралды киржикчилериниң меделгени: Буяңың болгаш бүтү Латин Американың улустары-биле, бүтү делегейниң улустары-биле болгаш оске-даа куба өнүктүргөңүң, Тайбыңниң Бүгү-делегей Чөвүлелиниң президент-күсөктериниң Джон Берналга чымылганың мурунда элгил байыр чедирген.

Н. ЧЕРНЫШЕВ.
Фотозу авторнуң.

СЭКП-ниң Дээди Советиниң Нацио-

МӨҢГЕ КОКПА

Ус оруу кара кожаа дег таймыр шылдуң-ле оор. Шүшенское экскурсиялап бар чорутуң кижилер олурган автобуска уткуштүр көп турар машиналар төңчү чок чүвүңе дег шуужу-ла турар. Бир сүрүңүң кудумчуңаа келгеш, автобус доктап бедри. Бир аныак оол соогаже десекчөк көрүшкөң:

Шүшенское ам ырак бе? — деп айтырдым.

Хөлүң сунуңуңа-ла чедө бээр, — деп чолаачы баштактаган. — Оң төңгүзүң бо кудумчуң бедиринден-не эгелээр суг чүвө, — деп чүгөттөшкөн. Чолаачы бо оруктап хой улаа чоран болгаш эки билди. Шаң моон

КУКУРУЗА — ЭЪТ, СӦТ Ч А А Ш О Л Б А Н Н А Р ТЫШТЫП ТУРАР

БРАСНОДАР КРАЙ. Бо чылдың час доктаамал эвес. «ажычак». Ийи-бир хун аяк тургаш-ла, хадый бээр, хар-даа дүшкөн туруп бээр. Оон не-деля дүргүзүндө чагаш-даа туруп алыр. Моюн ужурунда колхозтарын бригадирлер, эвеночулары сектинде далайып, дүшүрүп турарлар. Кукурузачылар дээрге чакырып алыр берген чамдык черлерин аар-кейи деп бидиринишкенин Чумак кийген. Бригадир дуалакчымы кичи канчап эвеночу болуп чыкпайбы? — деп, колхоз даргазы баштай кай-гай берген. Оон соонда хурумду кел-геш, механизаторлорду холуу бы-жым-биле тууду, чутула өгөлөл кыл-ганым дээр аяа байыр чедирген.

Оон удагнап колхоз даргазынын столунуң кырында 20 механизатор-лардын мындг бидиринишкенин кестүп келген: олар шунтузу чаа эвеночуну удурутпазын-биле айма-да дээр. Н. С. Чумак бригадирдин дүшүрүп берипкен, эи-не дүржүл-галгы чеди кичини эвенозунга ши-лиги алган.

Ол арамында агроликдике чаа техно-логтуг картаны чогадыпкан. Ин-да бүгү кыдыр чутуудун чүл-чүт-лү-биле айткан. 6 тракторну, дөр-бөлүк-уялаачак кылдыр олуртуп 4 селкелдерин, кукуруза ажаар «Херо-нец» деп 4 комбайнын, 2 силос комбайнын, 8 культиваторларын бо-лаш эске-даа эрежок чутула херексе-де-р-и эвенога хулаздып берген. Инчаарга кукурузачы-ларын амыл телевири оларын чеке дүжүтү алыр-биле холбаалып болуп. 36190 центнер тарааны болгаш 16200 тонна силос массаны колхозка олар бээр ужу-рут. Амыл телевири фондунуң база шыгы-зы-биле санап каан, чүл дээр: чылдын дүр-жү-зүндө механизатор бүр-тү-тү 2116 рубль амыр болгаш оң-биле кады амылдан алган рубль бү-рүтүгө онаштыр ийи килограм тарааны база колхоз бээр ужурут.

— Манаа кукуруза эер, шимэр-гээр! — деп, Чумак чутаалайлаар.

Мындг болзоок, багай түве чүл дие, кукуруза шадерин каш брига-далар кезек-кезек үзүндүлөр кылдыр ажаап турар чүл бар.

Инчаарга бо черге чалгыс ай бир эвенодан тургузуп алаа кандыг чүвөл? Тергин болуп!

Инчангаш ол-ла кезеэ суурунүң клувунга механизаторлар чөвүлөд хуралга чыгып келгенер. Бодунуң бодалын механизаторларга Чумак чу-гаалап берген. Беш эвенолар шунту-зу Кубанын сурагалы кукурузачы-зы Владимир Яковлевич Первочкин-нин амылдан кылган чаа технология-зын азуулар кукурузаны өстүренин шиттирлөөн. Инчаарга аяа эрежок чутула техникамы кайын тып алмыр! Манаа база чутаалажым-кын үнгөн, оң түнелинде кукуруза өстүрүп алдыртып куш-ажылды организастарын системанын амыл-лап көрбөн мырнай чаа систе-ма төртүтүп келген. Харын-на манаа, Крым бүдүрүгө өргөлдөгүн «Мадырлар кожагары» деп колхоз-ка ол чаа чүл баштай-ла тыптып келген. Артында бүгү беш эвенолар-дын чалгыс кылдыр каттыштырар! Чалгыс улуз шөл кылып алыр. Ке-зек-кезек үзүндүлөр эвес, чүс-чүс гектар кылдыр аан. Инчаар болза техника-даа ийи катан эвеног негет-тинер, амык-даа улуз болуп. Ол ди-ним санадым үр болгаш бодалгалып чутаалажып келгенер. 417 гектар кукурузаны тараа кылдыр өстүрүп, гектар бүртүзүндө план азуулар 50 центнер кукуруза тарааны амыр деп чүвө белең эвес болгай! А оон ынай суттарыгалыг 100 гектар чер база бар! Оларнын гектар бүртүзү-ндө база-ла 100-100 центнер тара-аны амыр болгаш 540 гектарын — сидостаарына кийер болгай. Бо бү-

Камнага база улуз болуп! Эвенога үчүткн кичи чок болуп, оон амылын эвеночу боду кылдыр. Эрткен чыла колхозка центнер тараа 5 рубль болган, а ам олу алдырны чүгтө 1 рубль 28 көпөк чарыгатты-нар. Инчаарга центнер

сидоска — 22 көпөк турганмыдан ам 14 көпөк чарыгаттынар. Колхозтун херөгизинте 115750 рубль кирер. Эвено болза бүгү шөл-дүң гектар бүртүзүндө 70-ден эвеног эвес центнер кукуруза тарааны амыр деп хулазген. Механизаторлар оон ынай коммунист күш-ажыл коллек-тивин деп атты чедип амыр дээр демесежирин шиттирлөөн болгаш В. Я. Первочкин эвеноун соци-алистик чарыкка кыйгырып, аяа мынча дээр:

— Кыйгырмысты хулаң алмыр, Владимир Яковлевич! Ам Кубанда Силерин-биле чаржылар бар алаар-дыкмыс. Ол дээр, «Мадырларнын кожагары» деп атты адизен колхоз-тун шолбаннары-дыр.

Чурукта: эвеночу Н. С. Чумак (солгай талазында) болгаш механизатор И. Тихоплав кукуруза ажаар машина септелгезинде.

Инчангаш ол-ла кезеэ суурунүң клувунга механизаторлар чөвүлөд хуралга чыгып келгенер. Бодунуң бодалын механизаторларга Чумак чу-гаалап берген. Беш эвенолар шунту-зу Кубанын сурагалы кукурузачы-зы Владимир Яковлевич Первочкин-нин амылдан кылган чаа технология-зын азуулар кукурузаны өстүренин шиттирлөөн. Инчаарга аяа эрежок чутула техникамы кайын тып алмыр! Манаа база чутаалажым-кын үнгөн, оң түнелинде кукуруза өстүрүп алдыртып куш-ажылды организастарын системанын амыл-лап көрбөн мырнай чаа систе-ма төртүтүп келген. Харын-на манаа, Крым бүдүрүгө өргөлдөгүн «Мадырлар кожагары» деп колхоз-ка ол чаа чүл баштай-ла тыптып келген. Артында бүгү беш эвенолар-дын чалгыс кылдыр каттыштырар! Чалгыс улуз шөл кылып алыр. Ке-зек-кезек үзүндүлөр эвес, чүс-чүс гектар кылдыр аан. Инчаар болза техника-даа ийи катан эвеног негет-тинер, амык-даа улуз болуп. Ол ди-ним санадым үр болгаш бодалгалып чутаалажып келгенер. 417 гектар кукурузаны тараа кылдыр өстүрүп, гектар бүртүзүндө план азуулар 50 центнер кукуруза тарааны амыр деп чүвө белең эвес болгай! А оон ынай суттарыгалыг 100 гектар чер база бар! Оларнын гектар бүртүзү-ндө база-ла 100-100 центнер тара-аны амыр болгаш 540 гектарын — сидостаарына кийер болгай. Бо бү-

Камнага база улуз болуп! Эвенога үчүткн кичи чок болуп, оон амылын эвеночу боду кылдыр. Эрткен чыла колхозка центнер тараа 5 рубль болган, а ам олу алдырны чүгтө 1 рубль 28 көпөк чарыгатты-нар. Инчаарга центнер

сидоска — 22 көпөк турганмыдан ам 14 көпөк чарыгаттынар. Колхозтун херөгизинте 115750 рубль кирер. Эвено болза бүгү шөл-дүң гектар бүртүзүндө 70-ден эвеног эвес центнер кукуруза тарааны амыр деп хулазген. Механизаторлар оон ынай коммунист күш-ажыл коллек-тивин деп атты чедип амыр дээр демесежирин шиттирлөөн болгаш В. Я. Первочкин эвеноун соци-алистик чарыкка кыйгырып, аяа мынча дээр:

— Кыйгырмысты хулаң алмыр, Владимир Яковлевич! Ам Кубанда Силерин-биле чаржылар бар алаар-дыкмыс. Ол дээр, «Мадырларнын кожагары» деп атты адизен колхоз-тун шолбаннары-дыр.

Чурукта: эвеночу Н. С. Чумак (солгай талазында) болгаш механизатор И. Тихоплав кукуруза ажаар машина септелгезинде.

«Кукуруза Забайкальеге таарыш-пас» — деп чамдыктар мынчап тур-гулаан. Инчаа-да кукуруза Си-бириниң черинге быжым-биле эе бо-ду берген. Чита областа Социалист Күш-ажылдын Мадыры Алексей Ли-сичников кукурузаны ажаап өстүр-енин азуулар мастери болган. Лисич-никовтун муракчы дуржулга школа-зынга чүс-чүс механизаторлар өө-рентен. Оларнык бирээзи — «Родина» колхозтан Владимир Батеев-дир. Эрг-кен чылдын үн кижигил бодунуң эвено-чу-биле 128 гектар черден гектар бүртүзүгө онаштыр 600 центнер но-гаан массаны ол алган. Бо чылдын Владимир Батеев бүтү шөлүндө чүт-лө ногаан массаны эвес, харын та-раа кылдыр мочактары база амыр деп шиттирлөөн.

Чурукта: В. Батеев (оң талазында) болгаш колхозтун агроному В. Петров. СЭТА-нын фотохроникасы.

«Кукуруза Забайкальеге таарыш-пас» — деп чамдыктар мынчап тур-гулаан. Инчаа-да кукуруза Си-бириниң черинге быжым-биле эе бо-ду берген. Чита областа Социалист Күш-ажылдын Мадыры Алексей Ли-сичников кукурузаны ажаап өстүр-енин азуулар мастери болган. Лисич-никовтун муракчы дуржулга школа-зынга чүс-чүс механизаторлар өө-рентен. Оларнык бирээзи — «Родина» колхозтан Владимир Батеев-дир. Эрг-кен чылдын үн кижигил бодунуң эвено-чу-биле 128 гектар черден гектар бүртүзүгө онаштыр 600 центнер но-гаан массаны ол алган. Бо чылдын Владимир Батеев бүтү шөлүндө чүт-лө ногаан массаны эвес, харын та-раа кылдыр мочактары база амыр деп шиттирлөөн.

Чурукта: В. Батеев (оң талазында) болгаш колхозтун агроному В. Петров. СЭТА-нын фотохроникасы.

РЕСПУБЛИКАНЫҢ МАЛЧЫНАРЫНДА

Тожунуң ыраккы фермазында

Тожунуң «Совет Тыва» колхозунун иви фермазынын (бригадир эш Балыр) коллективи бо чылдын ивниниң санын 2810 баш чедир өстүрүп хулазген. Ол болза, күрүгө 400 ивнини этке сатышсаан, 850 хире анайын немей доруктуруп амыр болуп. Коллективте үлөөргөн амылдан турар Чамыкый, Улу-Атты, Сотпа ышкы мураачылар хей.

Колхозтун ол ыраккы фермазында радиоприёмникти тургускан чорук делегейде болгаш чуртта болушкунарын, совет кижилерин чедикши-нин, муракчы дуржуланын хун бүрү билеп алырны улуз ужу-дула-ныт. Почта харылаа база багай эвес, мында кымыл булуң, библиотека амыл-дат турар.

Колхозчулар болгаш совхозтар ажылдакчылары!

Ништинин мал ажылын бүгү хемчеглер-биле хөгжүдүңер, мал чеминиң баазанын быжыглаңар! Эът, сүт, саржаг, чуурга болгаш өске-даа продукция бүдүрерин көвүдедиңер!

Май 1-ге СЭПТК-нын Кыйгырылганын.

Ак-Даш фермазында

«Сүт-Хел» совхоз бо чылдын бир-ги кварталында күрүгөге 860 центнер сүт сазар хулазганы херек кырында 1040 центнер кылдыр күт-сеткен. Бо талазы-биле Ак-Даш сүт-бараан фермазынын саанчыларынын биче эвес улуз-хузу киргенин дем-делгээри чөптү.

Ш. Ондар бодуна быжыгалаан ивек бүртүзүндө 1600 кг сүттү сазар дээр хулазганын, май мурунун чарыкчыга кирген, 1750 кг кылдыр эскерген. Баштайгы үш аяларда эш Ондар ивек бүртүзүндө 469 килограммын азы ништин-биле 61,2 центнерин салган.

Ак-Даш фермазынын коллективинде муракчы саанчылар улам көвүлөп турар. Сарыглар Бара, Ооржак Муук база өскелерин-даа саалда көртүзүлери өөртүңү.

Эът бүдүрерин көвүдедиңерге

«Найрал» совхозтун малчыны Монгуш Кенден 141 шарыктык семиртилгеде ажаап турар. Оларнын туржун арыг-шевер болдурбушан, таарыштыр эки ажаап, чемгерин турарында шарыктык бурзу хонукта 850 грамм деңзини немей турар. Төрөн чуртка улам-на хей болгаш

«Искраның» малчыны

Шой Самбуевич Саг Чөөн-Хемчик районда «Искра» колхозтун сурагалы малчыны, хей амылдан ол ам беш чыл амыр турар. Чалгы семиртилген эки организастап, кышкы оларды дымкычте, ажаада хайгааралте кичөөтөй салып турарында оон ка-дарган кодан хөм чыл бүгү менди болуп келген.

Бо чылдын оон коданна 366 хой хур кыштаан. Семис чыл ашкан малдын продуктузу-даа бедик, чаш, төлү-даа беткүр болуп. Севылг ху-неге чедир төрөн 293 хойун 308 хураганы шунту менди. Төртүтүгөй хураган бүртүзү чидирг чокка өстү-рүп дээр малчынын хулазганы амы-дырал кырында боттанып турар.

Ш. С. Салтың социалистик хулаз-гезинде тава хой бүртүзүндө 2200 грамм дүктү кырып алырын илерет-кен. Малчын ол сурагалын боттан-дырарыга база бүтүрөдиг амылдан турар.

Б. ЧУРУНПАН.

КОГАРАЛ ЧУУДЕН БОЛГАН

Мал чеминиң четпезинден бол-гаш агаар-бойдузун чамдык берге-дешкинниң байдалында уду дем-седди кошкак чорутканында бистин малчыны амылдан когаралдар бо-луп бээр. Оон-биле кады чамдык че-ре болдурп болбас ужурут тавары-галар болу бээр хомуданчыг болуп.

Манаа «Тес-Хем» совхозтун У. Шынаа салбырында бо кышкы болган мындыг таварыгалы аяа эрттирп болбас деп бодар мен. Ол салбырын Дүңге-Бажы деп че-ре тургускан хойжу бригаданынын те-вүнге чаа хой кажазын туткан. Аяа 800 баш хойну кыштадыр ужурут турда, салбыр өргөлдөгүн эи Янчантин аяа 1200 баш хойну кийер дээрин азуулар хойжулар мы-ча хойну тыйрып кажалап турган. Хойларнын бөөзу улагаткан тулум-на кажазын ышкы дапкыны кам бар-ган. Хойлар баксылажып, күш-дег-леги баксырап, дүктери чулуунуң өгө-лей бөөрге, кыш уду эске кажаз тулар ужурга таварышкан. Инчаа-да ол бригаданын 18 хой өлгөн. 800 амыг хой төрөн болгаш чаш ху-раганнара хорамча эвеш эвес. Оң

Мал чеминиң четпезинден бол-гаш агаар-бойдузун чамдык берге-дешкинниң байдалында уду дем-седди кошкак чорутканында бистин малчыны амылдан когаралдар бо-луп бээр. Оон-биле кады чамдык че-ре болдурп болбас ужурут тавары-галар болу бээр хомуданчыг болуп.

Манаа «Тес-Хем» совхозтун У. Шынаа салбырында бо кышкы болган мындыг таварыгалы аяа эрттирп болбас деп бодар мен. Ол салбырын Дүңге-Бажы деп че-ре тургускан хойжу бригаданынын те-вүнге чаа хой кажазын туткан. Аяа 800 баш хойну кыштадыр ужурут турда, салбыр өргөлдөгүн эи Янчантин аяа 1200 баш хойну кийер дээрин азуулар хойжулар мы-ча хойну тыйрып кажалап турган. Хойларнын бөөзу улагаткан тулум-на кажазын ышкы дапкыны кам бар-ган. Хойлар баксылажып, күш-дег-леги баксырап, дүктери чулуунуң өгө-лей бөөрге, кыш уду эске кажаз тулар ужурга таварышкан. Инчаа-да ол бригаданын 18 хой өлгөн. 800 амыг хой төрөн болгаш чаш ху-раганнара хорамча эвеш эвес. Оң

Малчынарга чедергенер

Улу-Хем районда «Х Улуз ху-ра» колхозтун малчыны Байкара Хурбе Сарынын кыштаа 10 кижы составты шефилер чоран. Колхоз-тун хову бригаданынын үчүткн Б. Чамдык-оола удуурган ол шеф-илер 500 хойун кажазында көржө-ни ийи хун арылап үндүргөн.

Малчынарга дуалаар шак мындг амыл эске-даа кыштагаларда база организастап турар. Эш Хурбе Сарыг шефилерге улуз өөрүшкүнү илерет-кен.

Б. БАГЫТ-ООЛ.

План чүгө күүсеттинмээнил

Бик-Хем районун «Халды» ке-дээ амыл-алгы арты бо чылдын бирги кварталында күрүгөге сүт са-дарынын планын күүсетти.

Оң кол чылдаганы болза, инек-терин чүл бүрү чемнер-биле эки чемгерөөниде болгаш саанчылар-нын күш-ажылын эки организаста-ваанында болуп. Сүт саалдазын ке-вүдедиңерге кол харымсалга саанчы-га оонажыр болгай. Мындг турбуже, бо колхозтун баштаар чери чамдык ак-сеткилдиг эвес, чүгө бодунун дужун хараар кижилерин саанчы-ладып алгаш, амыл-агыга багай үр-жүктү таварыштырып турар чүл бар. Чижээ, 1962 чылдын март айда хамааты Федченкованы колхоз ке-жигүңгө хулаң алган доран-на 20 инекти саары-биле аяа хулаз-дып берген. Ол мындыг арын-чүтүр чок чорукту кылган: ийи ай иштин-де саанчылаан, кыпта-даа мылта-вайн, дүне көжүп чоруй барган. Оон саап турган инектерин мынап көр-гө, шунтузуун соодуруп каапкан болган.

Бо чылдын февралда ол арын-чүтүр чок Федченкова база-ла мыт

Планнар, амыл-херектер

Барым-Хемчик районун «Большевик» колхозунун № 2 хойжу бригаданынын хойжулары малдык төлү менди камгалап ап турар. Чижээ, хойжу Х. Орбу-оолдуң коломна 300 хойун 263-ху оолдаан. Амыл-ишке кышмакка хойжу кышты берге эвешке чаа хураганарын чидирг чокка камгалап алган. Ол ышкы хойжу О. Дастай-оол 232 хураганын база менди алган.

Малчынарнын зооветеринарлык өөредилгенин колхоз төвү-ге ай санында ийи улаа эрттирп турар. Бо өөредилгени малчынар аажок сонуурган турар. Өөредилге эрткен соонда аяа келген мал-чынарны чунар бажиңалдып, кинолаам турар.

М. ООРЖАК.

М. Шагдыр-оол биле М. Эвей оларнын өг-бүзези төрөн колхоз-зунга беш чылдын дүргүзүндө хой-хей бызааларын, молдурга, ка-зыларын өстүрүп берген. Олар ам Өвүрүн «Коммунизмге орук» колхозунун чоргаарларын кадарчылар.

Өг-бүзези Шагдыр-оолдун өг-бүзези 47 төгөн инектерин, 70 кыс молдургаларын кадарып кыштаан. Дуржулгалыг болгаш амыл-ищи малчынарнын ажаалдазына турган ол бир кодан инек кышты хур ашкан. Апрельдин эвешке чедир төрөн 21 инекти бызаалары менди алдыган. Ам артка 26 инектен чаш төлдү менди амыр дээр олар улам кичөөтөй амылдан турарлар.

Малчын өг-бүзе бо чылдын бүтү улаустун сойлаанстыг чарымынга кирбишаан, 47 инекти бызааларын бүрүн камгалап алган, 15 кг тү-ленди дүктү чыгаш, колхозка кийер, малдык чалгы семиртилгени эки чоруулар деп социалистик хулазганы алган.

С. ШОПДАК.

Улу-Хем районун «Найрал» совхозунун Урбун салбырыннын хойжулары М. Кызыл-оол 234 хураганын, С. Сувану — 248, Чулаан-оол биле Макар — 366 хураганы менди алганар. Олар чаш хура-ганарын эки ажаап, чемгерип, төрөн хойларга суза, синген, силос берип турарлар.

Н. НАМАЯ.

Чөөн-Хемчик районун «Искра» колхозунун № 3 хойжу брига-данынын хойжулары бо чылдын төртүтүгө 1639 хураганы менди камгалап алган. Чаа хураганнар хун бүрү немеежип турар.

Инчаа-да кышраашкын болгаш ая салыр чорук бар болуп турарында бригадала төрөз чоругу 100 хойга онаштыр чүгө 80 ху-раган ап турар. Малдык чаш төлүн алдырнып хузуун көвөлдөп, мал өстүренин планын күүсеп сурулга-биле 230 хойну авержил-ге кийерген. Олар ара салган болгаш кызырган хойлар болуп.

М. КОНГАР-ООЛ.

Бүгүдөн күштүг, тиилекчи теория

МАРКСТЫҢ ӨӨРЕДИН БҮГҮ-ДЕН КҮШТҮГ, ЧҮГЕ ДЭЭРГЕ ОЛ ШЫН ӨӨРЕДИГ.

В. И. ЛЕНИН.

В. И. Ленинниң «Марксизмин үш үлөөни» болгаш тургустунган үш кезектери» деп гениалдык чо-таалың биче чылдын мурунда, 1913 чылдын апрель 19-та парадан үндүргөн. Марксизмин төөгүдү үл-өөниери болгаш амык-шымары, нитилелдин революстун чарыгалы-нына, социализмин болгаш комму-низмин тургузарына оон өндүр-чүл-гай ужу-дулаан ол ажаада мыл-гаралай-биле төдарттынын, та-йылбараттынын.

Пролетариаттын эртемниг теория-зы болуп марксизм буржуа идеоло-гияга уду эң чыды болгаш эштеп чок демселге тыттып келген бо-лаш ужу-дулаан турган. Марксизмин хагдычак, тускайлаачак бир-ле чү-вө кылдыр көрүп турган буржуа идеологиянын төлөөкчилерини сой-галашсаан, бо мөңгөде дийр бол-гаш чотаалдык өөредиг бола кижы төрелгеленин тургускан эи дээр болгаш депшигелги бүтү чүдүлери-нин уламчылаачы болурун Ленин көргүскөн. Делегей культуразынын эртөөниден бүтү-ле үнелиг чүдү-дери ашканын, херек ырында бот-ту алажк хей материалдарын, капи-талист дегелгеде аңгылар демсел-зинин дуржулаанын түнөп бадыт-

каш, Карл Маркс философияга, поли-тиктиң экономикага болгаш соци-алистик боддалыг төөгүзүгө үндөп эргиденин, азуу революцияны бот-тардыгар.

Марксизмин кол сүтүгүн, нитил-ел амыдыралы революстун азу-биле чарып тургузарынын философия үндөни оон диалектикамы болуп турарын В. И. Ленин көргүскөн. Шандалы шыгың муракчы өөре-дигелериниң чедикшинерин, за-мыктыг мурунда Гегельдин диалек-тикамы болгаш Фейербахтын фило-софия материализмин шүгүмчүлөкчү-сүзү үнелик шиттеди алдышаан, бодун-чу үнелик бөлдүс эртемниң улуз амыдырлыкларына даамышаан турган. Карл Маркс кара чалгыс эр-темниг мировоззренин — диалек-тиктиң материализмин, эң муракчы, эң революстун аны — пролетариаттын мировоззренин тургускан.

Эртемниг коммунизмин үндө-лөкчилери ол мировоззренин кижы нитилелдин медегер билирге негет-терген. Кижилерин амыдырп чурттаарында эрежок чутула негет-тинин турар материалдыг кешиктер-нин бүдүрүлгенин аргаам нитил-елдин социал-да, политика-да, улаан-бодал өвүрүн-да өнөктөн ту-рар дээрин олар көргүскөн. Улуз массалар төөгүгүн азуу чогадыл-гыч-тургузуучулары болурун айт-тышаан, төөгүгүн чалгыс аай, дүрүм азуулар болуп хөгжүдө кылдыр эр-

теми азуулар медегер билиринче Маркс оон-биле өртүктү айткан.

Нитилел харылаачыларын шитчи-лөөрин, төөгүгө, политикага болгаш амылдан аныгын тактыкына ма-териалистик диалектикамы амылдан чорук социалистик эвес нитилел-экономиктиң формалдарын тыттып келгенин, хөгжүдөниң болгаш өлүп дүжүрүн объективтиг хой-бурун илереди аргаам Маркска берген. Нитилелди революстун азу-биле чарып турар дээр социали-тарияттың теоретиктиг мылгаралыг чөпөз болуп турар бодунуң «Капи-тал» ден кол чогаалыга Маркс оон долу, хамы болгаш бүтү талазы-биле үндөшкөн. «Капиталды» бо-лаз кажан-бир шагла-да буржуа-лизм болгаш оон иштинде хуу че-р өндүдүлериң бажиңке кийр салды көрбөн эң суртенчиг өк-түр деп 1867 чылдын апрель 17-де немец амылчы Беккерге бижээн чагазын-га Маркс боду айткан.

Марксизм-экономиктиң теориянын эң-не кол чүтүл болза немелде үе-нин дугайында өөредиг болуп. Не-мелде үнелик капитал боду бөөриниң чорудулаанын шитчилоонин түн-дөлгө Маркс капиталистк мөңгө-лөгүч бүтү-нитти хойбузуу, бур-жуа тургузунуң байдалдарында амылчы чоннарын хамаарылганга болгаш абсолюттуг дларал-хооорулал-ын хойбузуу амылчан. Нитилел-дин бир кезээнин байдалдарын

эзери оон еске кезээде аладал-тыргалды, кул чорукту болгаш аш-ты күшөдиргени болуп дээрин Маркс тодарткан.

Ортумак көчөөн теорияныга Маркс мындыг түнөлдө кылган: ка-питалисттик бүтү алгыч амыл-чарыктарын бүтү алгычын мөлчүп ту-рар. Күш-ажылдын байдаларын эки-жидер дээр түс-түс бүтүлдө ээле-рин уду түс-түс пролетарийлерин демселсе оларын байдалын оон ужу-рунда үндөшкөн-биле экижидик шит-тирлөөн. Инчангаш буржуазияга улуз капиталисттик дарылаан адырлар чедикшиңин демселсиди өргө-жөк чутула негелделерин бирээзи болза, язы-бүрү чурттарың амыл-чынарнын күженишиңинериң каттыштырар, оларнын хөдөлгөн-кенириниң чалгыс-эви болуп. К. Маркска болгаш Ф. Энгельстин ийи үндүргөн «Бүтү чурттарын пролетарийлер, каттыштар!» деп дайынчк дозуу олче кыйгырып турар.

Капиталист бүдүрүлгениң эконо-миктиг хойбуларын бүтү талазы-биле шитчелде билирге үндөшкөн, капитализм революстун азу-биле дүжүрүлгени болгаш комму-низмин тиилөөриниң чылдап чок болурун Фридрих Энгельс-биле кады Карл Маркс амылдан турган, эртем талазы-биле мылтыг көргүскөн. Ол өөредиг төөгүгүн чорудулааның бадиккатынын, Чогу-на харын оң

журунда мөлчүкчү аңгылар болгаш оларнын идеолоттары марксизмин буржартарын, дарамчаларын бүтү арталар-биле болгаш чөпкөктери-биле оралдажып турар.

Сөзүгү уде буржуа эртемденериниң, барын улаздыг социалисттерин болгаш ревизионистерин өртүздүлө-шкөндө Маркстың экономиктиг өө-рединиң буржуа-шавар чорук каан-код чүлө апарган. Маркстың экономиктиг өөредиг амыл байдалдарда «эрги-жир, бодунуң үеин чурттап эртти-рген», чүгө дээр капитализм тургузууну талазы-биле улуз өс-төрүшкениңге таварышкан: ол ам «уластун», «демократтың», «үш-ажылчы»... капитализм апарган бой-гычы, мактанкычылары чүлчүрүп турарлар.

Херек кырында болза чүс амыл чылдын мурунда «Коммунисттик партиянын манифестинге» болгаш «Капиталга» капитализмин бүдүш-кениңизин тодарткан чүдүлери бистин үеинде оң хөгжүлдө бүтүп, дозуу-биле бадиктал турар. Капи-тализм бодунуң дээди чалазы — им-периализмге шитчип калган турга-жок, ол тургузунуң араатаныг бол-гаш улуска уду мезү-шынаны өс-көрүлгөн. Харын монополияларын тергидишкениңиз, оларнын күрү-нө-биле чактышканын байдалдарында күш-ажыл биле капитализм арам-да тамы улам ханылаан.

Эртемниг коммунизме марксизм-дин философиянын болгаш поли-тиктиг экономиянын ужу-дула-зын демделгезиңизин, В. И. Лени-ниң бижөөни бола: «Амыг чедир бү-

гү даралаттырган аңгыларын айма-зырадып негелген угаан-бодал куду-мындаан уштарынын пролетариат Маркстың чүгө философия матери-ализмин айтты берген.

